

SOPHIA LOREN

IERI, AZI, MÂINE
Viața mea

Picture Collection/Getty Images; Pagina 48 © Tazio Secchiaroli/
 David Secchiaroli; Pagina 49 © Claudio Patriarca; Pagina 50
 (sus) © Tazio Secchiaroli/David Secchiaroli; Pagina 51 © Foto
 Jack Garofalo/Paris Match via Getty Images; Pagina 55 © Tazio
 Secchiaroli/David Secchiaroli; Pagina 56 © Reporters Associati
 & Archivi; Pagina 58 (sus) © Foto Kevin Winter/DMI/The LIFE
 Picture Collection/Getty Images; Pagina 60 © Foto Etienne
 George/RDA/Getty Images; Pagina 61 (sus) © Foto Jean-Paul
 Aussernard/WireImage/Getty Images; Pagina 61 (jos) © Foto
 Ernesto Ruscio/FilmMagic/Getty Images; Pagina 62 © AP Photo/
 Eric Draper.

Provin din arhiva familiei Loren Ponti imaginile și documentele de la paginile 2, 3 (sus), 4 (jos), 5 (sus), 8, 9, 10 (jos), 11, 12, 13 (jos), 15, 16 (jos), 18 (jos), 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27 (sus), 30 (jos), 33 (jos), 37 (jos), 38, 39, 40, 46 (jos), 47, 50 (jos), 52, 53, 54, 57, 58 (jos), 59, 63, 64.

Editorul a făcut toate eforturile pentru a-i identifica pe posessorii de drepturi de autor și rămâne disponibil pentru solicitarea drepturilor de utilizare.

Cuprins

Prolog	7
I. Scobitoare	11
Bunica – <i>mammá</i> și mama – <i>mammina</i>	13
Un cufăr cu înțelepciune și sărăcie	15
Nopțile acelea în tunel	20
Brad singuratic	25
II. Fabrica de basme	29
Prințese în trăsură	31
<i>Quo vadis?</i>	36
Nu te pot iubi	41
III. Bărbatul ideal	43
Parcul cu trandafiri	45
<i>Favorita</i>	54
Şantung alb	58
Ca un pește	61
<i>Celeste Aida</i>	63
IV. „Cine-i mititica aia?“	65
Banca	67
Febra aurului	70
O canalie în taxi	75
Interludiu	83

V. Mambo	85
Orchestra-fantomă	87
Mai pune un tacâm la masă	90
Inelul	95
Norocul de a fi Sophia	97
VI. Trandafirii lui Cary	103
<i>Happy thoughts</i>	105
Cât de adâncă e marea	116
Rău de Africa	119
Hollywood parties	121
Viața continuă	127
VII. O mamă de Oscar	135
O noapte albă	137
Mame și fiice	141
Misterul normalității	147
VIII. La dolce vita	151
Marcello	153
Între Romagna și Brecht	158
Ieri și azi	161
Mâine	167
IX. Căsătorii	173
Căsătorii în stil italian	175
Căsătorie în stil franțuzesc	183
Interludiu	190
X. Stele	193
Cât e de important să spui nu	195
Lady Loren	202
XI. Sosiri și plecări	211
Miracolul	213
Cele două fețe ale paradisului	213
<i>The (im)possible dream</i>	221

Unchiul Richard	223
Ciao, Vittorio	227
Nici soldat, nici soț, nici tată	230
XII. Șaptesprezece zile	233
Fulgere	235
Condamnarea	236
Note	240
Scrisori	245
XIII. Zâmbetul Mona Lisei	249
O dimineață la muzeu	251
Bărbați mici	253
Mame	256
Felicitări de ziua mea	261
<i>Abat-jour</i>	263
Secrete	268
XIV. Revenind acasă	271
<i>Mammina</i>	273
Sfânta Fecioară	277
Fata cu ochelari albi, cu râs molipsitor și mereu, mereu binedispusă	279
Standing ovation	283
<i>Cazzabubboli</i>	288
XV. Voci	291
Bărbații vieții mele	293
Dedicări	295
În căutarea adevărului	297
Vinete parmigiana	299
A fost odată	302
Epilog	305
Indice de nume	307
Credite foto	315

Prolog

Soneria continuă să sună în timp ce eu termin de frământat coca pentru ultimii *struffoli*¹. Alerg să deschid ușa cu mâinile pline de făină, ștergându-le, cum pot, pe șorț.

Florarul, din spatele unei crăciuni uriașe, schițează un zâmbet.

– E pentru dumneavoastră, doamnă Loren. Îmi dați un autograf?

Stampila de pe funda panglicii mă reduce o clipă în Italia. Așez pe mobilă planta și deschid biletul. Un gând trimis cu drag și cu voioșie.

Strigătele copiilor, care tocmai au sosit din America pentru sărbători, umplu casa de o zăpăceală plăcută. Mâine e Ajunul, în sfârșit vom fi cu toții, dar adevărul adevărat e că eu nu sunt gata. Cum îi voi pune pe toți la masă? Când voi prăji toți acei *struffoli*?

Lumea se învârtește în trombă în jurul meu, iar eu nu știu cum să-o opresc. Mă simt amețită, ca și cum totul mi-ar scăpa printre degete. Mă întorc în bucătărie, în căutarea unor certitudini pe care nu le aflu. Trec în sufragerie, sperând să-mi vin în fire. Masa! Da, masa de mâine. O vreau colorată și strălucitoare. Ca o apucată scot paharele, așez farfurii și tacâmurile, împăturesc cu grijă șervețelele, mă amuz stabilind locurile invitaților.

Sunt născută în zodia Fecioarei. De obicei, cu perfecționismul meu oarecum obsesiv reușesc să mă indispuționez chiar și pe mine

¹ *Struffoli* – dulce de Crăciun tipic napolitan (biluțe de coca cu fructe confiate însiropate în miere) (n.tr.)

Însămi, dar azi nu, azi mi se pare că e dezordine peste tot. O iau de la capăt, încercând să-mi ţin în frâu emoția. Să vedem, doi, patru, opt cu cinci treisprezece cu patru șaptesprezece... nu, nu e bine! Să mai număr o dată.

Din fotografia de pe bufet, Carlo îmi zâmbește, cu surâsul acela al lui aparte din ziua nunții noastre. N-am să uit niciodată prima dată când am simțit ochii aceia atântăi asupra mea, cândva, odată, într-un restaurant de peste drum de Colosseum. Eu, ceva mai mare decât o fetiță, el, un bărbat în toată firea. Ospătarul care se apropie și-mi aduce biletul prin care „Producătorul“ mă înștiințează că m-a observat. Apoi, plimbarea prin grădină, trandafirii, mireasma de salcâm, vara care e pe sfârșite.

Începutul aventurii mele.

Mângâi fotoliul verde unde ațișea cu ziarul în mâna. Mi-e puțin frig, mâine trebuie să-mi amintesc să aprind focul în cămin. Din fericire, vine Beatrice să-mi alunge un pic nostalgia.

– Bunică Sophia, bunică Sophia!

E nepoata mea cea mai mică, blondă, blondă și foarte concentrată. În spatele ei apar ceilalți, ca niște apași mici aflați în expediție. E timpul să meargă la culcare, dar ei nici nu se gândesc. Mă uit la ei, ei îmi zâmbesc, ajungem la un compromis.

– De ce nu ne uităm la un film?

Ne aşezăm cu toții în fața televizorului. Printre strigătele de bucurie se iau la harță pentru ce desen animat să alegem. Dar, în cele din urmă, învinge *Cars 2*¹, cel mai apreciat pentru moment.

– Bunică, ne zici cu Mama Şoricioaică?

– Acușă, acușă, căt ai zice pește, îți fac ceva bun, îmi spun eu replica strâmbându-mă hazliu.

– Încă o dată, încă o dată, te rog, bunică, mai fă o dată!

Să-mi audă glasul în gura unui aparat îi înnebunește de bucurie. Cine ar fi crezut când acceptasem, puțin nehotărâtă, propunerea acestui dublajizar! Încet, încet, Vittorio și Lucia, Leo și Beatrice se lasă hipnotizați de imagini și, înainte să se termine,

¹ Film de animație din 2011, în regia lui Brad Lewis și John Lasseter (n.tr.)

cad lații. Îi învelesc cu o pătură, mă uit la ceas, mă gândesc la ziua de mâine. Afară a început să ningă, și eu, în toată zăpăceala, nici nu mi-am dat seama. Sosirile și plecările sunt întotdeauna momente deosebite, care pun în mișcare caruselul amintirilor.

Dacă mă gândesc la viața mea, sunt uimită că totul e real. Într-o dimineață mă voi trezi și am să-mi dau seama că a fost doar un vis. Să ne înțelegem, nu a fost ușor. Cu siguranță a fost frumos, a fost greu, dar a meritat. Succesul aduce o povară pe care trebuie să înveți să o gestionezi. Nimeni nu te învață așa ceva; ca întotdeauna, răspunsul stă în puterea ta.

Mă întorc în dormitor în vîrful picioarelor. E bine să stai puțin singur. Dacă mă opresc, știu, îmi regăsesc ritmul, bătaia liniștită a inimii mele.

Când intru, îmi dau seama că am încă șorțul pe mine. Îl dezleg, îmi scot pantofii și mă arunc în pat, unde revista e încă deschisă acolo unde am lăsat-o azi-dimineață. În nopțile precedente, bucuria de a-mi îmbrățișa din nou copiii mi-a luat somnul, iar eu fără somn mă simt pierdută. E motorul care mă ajută să umblu.

– Odihnă plăcută, strigă Ninni din camera cealaltă. Încearcă să dormi!

Ninni, Ninni... e cu noi de aproape cincizeci de ani. A avut grija de Carlo junior și de Edoardo, a avut grija de mine și acum, când coboară în oraș, are grija de micuții apași cu însuflătirea dintotdeauna. Uneori mă întreb unde găsește răbdarea să ne mai suporte.

– Dorm deja, mint ca să o liniștesc. În schimb, stau cu ochii larg deschiși și mă uit în tavan.

Pe când încerc să mă liniștesc, îmi las gândurile să zburde. Cine știe dacă le vor plăcea copiilor biluțele mele? Acelea ale mătușii Rachelina, de la Pozzuoli, erau mult mai bune. Se știe, gusturile din copilărie căștigă întotdeauna în orice comparație.

Mă simt neliniștită, ca atunci când din realitate aluneci încet într-o lume diferită, alcătuită din visuri ori din amintiri. N-am stare, îmi pun capotul și mă duc în birou, la capătul corridorului. Să fac nici eu nu știu prea bine ce. Mă uit fix la raft, schimb locul

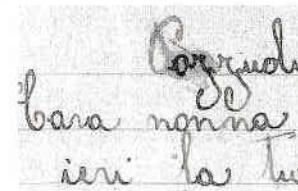
cărților, al bibelourilor, al fotografiilor, al obiectelor de pe rafturi. Mă fătâi de colo colo ca și cum aş căuta ceva. Încep să mă enervez când, în spate, în fundul raftului, zăresc o cutie din lemn negru. O recunosc imediat, într-o clipă îmi trec prin față ochilor scriitori, telegramme, biletete, fotografii. Uite ce era, uite firul roșu care îmi călăuzea pașii în seara astă friguroasă de iarnă.

E sipetul meu de taină. Simt un fior în inimă, care mă ia prin surprindere. Mai-mai că l-aș lăsa unde e. A trecut prea mult timp, prea multe emoții. Pe urmă îl iau, îmi fac curaj și mă întorc încet în dormitor.

Poate că ăsta e cadoul meu de Crăciun, și eu trebuie să îl deschid.

1

SCOBITOARE

Bogdan
bara nonna
ieri la tu

BUNICA – MAMMÀ ȘI MAMA – MAMMINA

Deschid un plic pe care scrie „Bunica“ și mă revăd cum eram, uscățivă, cu o gură prea mare sub niște ochi încercănați, cu un aer surprins. Nu reușesc să nu zâmbesc în fața scrisului meu de fetiță și mă întorc într-o clipă la Pozzuoli, în copilăria mea în plină ascensiune. Anumite lucruri nu le poți uita nici dacă vrei.

În scrisorica aceea îi mulțumeam bunicii Sofia pentru cele trei sute de lire pe care mi le trimisese din partea fiului ei, Riccardo Scicolone. Tatăl meu reușea să fie absent chiar și prin poștă. Bunica Sofia era o femeie rece și distanță, pe care o văzusem doar o singură dată. Totuși, în scrisoare îi spuneam că ziua primei comuniuni și ziua confirmării fuseseră cele mai frumoase din viața mea și că „nașa mea de botez“ îmi făcuse cadou o brățărușă de aur și, mai mult, că „trecusem în clasa a cincea cu note dintre cele mai bune“. Ce mai, îi spuneam ceea ce oricare bunică ar fi vrut să i se spună, prefăcându-se că o interesează, că mă poartă în suflet. Chiar o rugam să-i mulțumească tatălui meu pentru că se gândise la mine.

Cine știe cine mă îndemnase să îi scriu. Poate bunica Luisa, care și în cele mai grele situații insista să fii manierat. Ea, care mă primise în casă când aveam câteva luni, chiar că ținuse mult la mine; mă iubise pur și simplu, cu căldură, plină de atenții. Sau poate mama să mă fi îndemnat, mama care nu scăpa nicio ocazie să ia legătura cu tata în speranța de a-l recâștiga, recurgând la toate subterfugiile posibile. În fond, era doar o fată căreia îi fusese răpită tinerețea. Dacă stau să mă gândesc astăzi, nu din întâmplare i-am numit eu pe buncul Domenico și pe bunica Luisa „papà“ și „mammà“, în timp ce mama mea era pur și simplu „mammina“.

Încă de pe când era fată, mama mea, Romilda Villani, debordă de farmec și era plină de talent. Nu era interesată de școală, însă cânta foarte bine la pian și, cu ajutorul unei burse de studii, reușise să intre la Conservatorul San Pietro a Majella, din Napoli. Se prezenta la examen cu *Clopoțelul* de Liszt și obținuse diploma cu felicitări. Bunicii, deși nu-i dădeau banii afară din casă, îi cumpăraseră un mic pian cu coadă scurtă, care trona impunător în sufrageria casei. Însă visurile ei zburau mult mai departe, poate și din cauza frumuseții ei impetuioase.

Un concurs de la Metro Goldwyn Mayer îi dăduse speranță. Căutau în toată Italia o sosie pentru Greta Garbo, regina starurilor. Romilda, care avea doar șaptesprezece ani, nu pierduse timpul și, fără ca ai ei să știe, se prezenta în fața juriului convinsă că va câștiga. Avea dreptate și, ca într-un basm, câștigase locul întâi și un bilet pentru Hollywood. Însă *mammà* și *papà* nu au vrut să audă: nici poveste să plece. În plus, America era într-adevăr în celălalt capăt al lumii.

Se povestește chiar că cei de la MGM veniseră acasă la ei să-i convingă, dar că trebuie să plece cu capul plecat, neîncrezători și deziluzionați. Premiul trecuse în mâinile celei de a doua clasificate. Romilda nu-și iertase părinții și, de cum prinsese ocazia, îi părăsise ca să-și urmeze visul: Roma și Studiourile Cinecittà. Avea să obțină ce merita, cu orice preț.

Însă era ceva ce Tânăra Garbo din Pozzuoli nu luase în considerare: caracterul imprevizibil al dragostei. Întâlnirea fatală cu Riccardo Scicolone Murillo avusese loc pe strada Cola di Rienzo, într-o seară de toamnă din anul 1933. El era frumos, înalt, elegant, știa să se poarte. Fusese impresionat imediat de fata aceea splendidă, plecată în căutarea gloriei și, ca s-o cucerească, nu a găsit nimic mai bun de făcut decât să o încurajeze, inventându-și un rol, pe care, de fapt, nu-l avea. Ei, care de-acum cunoștea bine cozile lungi de aspirante, nu-i venea să credă că îl întâlnise într-adevăr pe Făt-Frumos.

Riccardo avea douăzeci de ani, ceva bani și o familie cu origini nobile. Inginer ratat, își găsise un serviciu precar la Căile Ferate

de Stat, pe ruta Roma–Viterbo. Încet, încet, pasiunea îi dusese pe amândoi într-un mic hotel din centru, unde petrecuseră nopți lungi de dragoste. Dar iată că, pentru a le tulbura apele, sosisem eu. Aflând de sarcina Romildei, Riccardo se zăpăcise complet și, puțin câte puțin, se îndepărtașe. Nu intram în proiectele lui de viață, aşa cum nu avea să mai intre vreodată mama mea.

În apărarea fiicei aterizase la Roma *mammà*, pretinzând căsătoria reparatorie. Se părea că Riccardo fusese aproape convins, dar a ieșit la iveală un detaliu aparent banal: nu făcuse confirmarea și să o facă acum părea mai greu decât se așteptase. Căsătoria nu a avut loc, însă tatăl meu, vrând-nevrând, mi-a dat numele lui de familie și o picătură de sânge albastru. E paradoxal să mă gândesc că nu am avut niciodată un tată adevărat; în schimb, mă pot numi vicontesa de Pozzuoli, nobilă doamnă din Caserta, titlu acordat de familia Hohenstaufen, marchiză de Licata Scicolone Murillo.

UN CUFĂR CU ÎNTELEPCIUNE ȘI SĂRĂCIE

Pe 20 septembrie 1934 mă nășteam, pipernică și urătică, în secția pentru mame singure din clinica Santa Margherita din Roma. Cum spun mereu, am primit drept zestre un cufăr cu înțelepciune și sărăcie. *Mammina* continua să insiste să mi se pună mica brătară de identificare, era terorizată să nu mă schimbe cineva în scutece. O clipă, Riccardo, fără o perspectivă stabilă și plin de îndoieri, a sperat că ne va primi mama lui, Sofia, pe care Romilda încercase să o atragă de partea ei dându-mi numele acesteia. Încă o dată greșea. Așa că a închiriat pentru noi o cameră într-o pensiune și am trăit câteva săptămâni împreună, ca o familie. Sau aproape.

Din păcate însă, lipseau banii, lipsea temelia, lipsea tot. Tata era prea infatuat ca să accepte orice fel de slujbă și nu avea documentele necesare pentru cele la care aspira. Mama rămăsese fără lapte și începea să se teamă serios pentru sănătatea mea. Spaima s-a transformat în certitudine în ziua în care m-a lăsat în brațele proprietărei ca să se ducă să caute de lucru. Când s-a întors, m-a

Reșăzisit pe moarte: femeia, probabil mânănată de bune intenții, îmi dăduse o linguriță cu linte, care a fost cât pe ce să mă trimîtă pe lumea cealaltă. și Riccardo? Firește, dispăruse.

Romilda a făcut singurul lucru posibil. Nu se știe cum, a cumpărat un bilet de tren spre Pozzuoli și s-a întors acasă. Fără bani și fără soț, cu un nou-născut muribund în brațe și purtând pe umeri „vina“ de a fi pătat reputația familiei, lucru care, cu siguranță, nu era de invidiat. Cum aveau să o primească cei din familia Villani? Pradă disperării, se temea să nu fie respinsă și de ei. *Mammà* a venit la ușă. A fost de ajuns o privire ca ușa să se deschidă larg și să ne îmbrățișeze ca și cum am fi fost mereu acolo. A scos coniacul, paharele bune și, după un toast impresionant, s-a ocupat imediat de mine.

– Aici e nevoie de lapte de femeie, a decretat ea fără să piardă timpul. A fost chemată doica Zaranella, cunoscută în toată Campagna. Ca să supraviețuiesc, familia Villani i-a făcut o promisiune Sfântului Gennaro și au renunțat să mănânce carne luni de zile: toată carnea urma să se ducă la Zaranella, care avea să ne-o restituie sub formă de lapte, bun și hrănitor. Nimeni nu s-a căzut de acest sacrificiu, nici *papà* Domenico, zis Mimi, nici unchiul Guido, nici unchiul Mario, nici mătușa Dora. Unirea face puterea, aşa au gândit mereu în familie.

Însă laptele Zaranellei nu a fost de ajuns ca să mă pună pe picioare.

– Fetița asta nu se simte bine, a diagnosticat doctorul, auscultându-mă la plămâni răscolitori de tusea convulsivă. I-ar pria aerul de munte...

Așa că mama Luisa s-a pregătit să părăsească apartamentul de pe malul mării și să mute toată familia mai sus, pe strada Solfatara. A fost o alegere corectă. O primă plimbare în răcoarea proaspătă a serii a fost de ajuns ca pe fetișoara mea suptă să apară un surâs. „E salvată!“ și-a spus *mammà* și, în sfârșit liniștită, a putut să se întoarcă la preocupările ei zilnice.

Papà Mimi, un bărbat măruntel și îndesat, era șef de secție la fabrica de muniție Ansaldo care, peste câțiva ani, avea să facă

din Pozzuoli ținta unor bombardamente înfricoșătoare. Muncea mult, prea mult pentru vîrstă lui, iar seara se întorcea acasă epuitat. Tot ce-și dorea era ziarul lui și puțină liniște. În schimb, găsea o familie mare, într-o continuă harababură, pe care *mammà* încerca să o strunească pe cât putea de bine, cu voință și multă imaginație. Cei doi băieți lucrau în fabrică, dar numai din când în când, și mătușa Dora era dactilografa. Însă salariile lor, puse toate la un loc, nu ajungeau să așeze cina pe masă în fiecare seară.

Așa că, mai mult decât pâinea, și poate mai mult decât iubirea, ingredientul principal al mâncărilor lui *mammà* era fantezia. Îmi aduc aminte de pastele ei cu fasole, care clocoteau vesele în mica noastră bucătărie, împrăștiind în aer mirosul de ceadă și de aluat cu untură, când o aveam și pe aia. Era parfumul casei, al familiei, care ne ferea de bombe, de moarte, de violență. Și azi, când îl simt, îmi vine să plâng. Apoi, îmi amintesc *farinella*¹, pastele cu dovleci, *panzanella*², castanele uscate fierte... O bucătărie săracă, făcută din te miri ce. Și totuși, față de foamea pe care avea să ne-o aducă războiul, era o mâncare regească, mai ales la sfârșitul lunii, când jumătate din leafa lui Mimi sfârșea în *ragù*³-ul Luisei. O bunătate cu neputință de uitat.

Clădirea din via Solfatara avea o intrare din marmură roșie, de o nuanță foarte frumoasă, cu nimic mai prejos decât vilele din Hollywood pe care aveam să le văd mai târziu. Un roșu cald, aproape portocaliu, cu totul napolitan. Când, mulți ani mai târziu, am revăzut-o, mi s-a părut altfel, cu tentă triste, violet. Poate erau de vină timpi, poate rănilor războiului, poate ochii mei mai încețoșați.

Apartamentul era mic, însă se lărgea ca un acordeon, ca să ne cuprindă pe toți. Astă și fiindcă ne înmulțeam mereu. Ca să câștigem ceva, mama cânta în cafenelele și în trattoriile din Pozzuoli și

¹ *Farinella*: făină din orz și năut, foarte fin măcinată, tipică pentru orașul Putignano (n.tr.)

² *Panzanella*: salată tipică din centrul Italiei, preparată cu pâine uscată înmuiată în apă cu oțet, roșii, ceadă și condimente. (n.tr.)

³ Sos de roșii cu carne pregătit pentru paste. (n.tr.)

din Napoli. Câteodată ajungea și la Roma, unde îl întâlnea iar pe Riccardo. Și aşa, într-o zi, s-a prezentat tremurând toată în fața părinților ei, ca să anunțe că era din nou însărcinată.

- Da, pentru că pe rană Dumnezeu pune sare, a replicat Mimi, resemnat în fața lipsei de minte a acelei fete încăpățanate și de nestăpânit.

De data asta, Tânărul Scicolone nu s-a lăsat sănajat și nu a mai vrut să știe de noi. Sora mea Maria s-a născut în 1938, declarată Villani, și avea să își păstreze multă vreme acest nume.

Mi-am revăzut prima oară tatăl când aveam vreo cinci ani. Ca să îl determine să vină, *mammina* îi trimisese o telegramă în care îi comunica faptul că sunt foarte bolnavă. Astfel, la un moment dat, a venit și mi-a adus o mașinuță splendidă cu pedale, albastră, cu roțile roșii și cu porecla mea, Lella, scrisă mare pe o latură. Eram atât de emoționată de această întâlnire, încât nici nu l-am privit în față, fiindcă, pentru mine, tata era Mimi și nimenei altcineva nu-i putea lua locul. Din când în când, mă întreb dacă n-o fi fost jignit. Fapt e că mașinuța aceea încă mai există, o păstrează intactă în sufletul meu.

Altă dată mi-a adus patine cu rotile cu care alergam fericită prin antreu. Maria mă săcâia în fiecare zi să i le împrumut și ei. Iar eu, ca o soră mai mare sadică, i le dădeam numai după ce le unsesem cu ulei. De câte ori nu a căzut, biata mititică!

Între timp, eu îmi trăiam viața cum puteam, ascunsă sub un val subțire, dar tenace, de timiditate. Da, e greu de crezut, însă chiar eram timidă, poate și din cauza condiției noastre. Tatăl meu lipsea, iar mama mea era prea blondă, prea înaltă, prea vie și, mai ales, necăsătorită. Frumusețea ei excentrică și ieșită din tipare mă stânjenea. Visam la o mamă normală și măngâietoare, cu păr negru, cu șorț și fonal, cu mâini muncite și cu ochi obosiți. Cum era *mammà*, sau Antonietta, pe care aveam să o întrechipez patruzeci de ani mai târziu, în filmul *Una giornata particolare*¹.

¹ O zi deosebită: film italian din 1977, regizat de Ettore Scola (n.tr.)

Mă rugam la Dumnezeu ca *mammina* să nu vină să mă ia de la școală, fiindcă mi-era rușine de colegele mele. În institutul de măicuțe pe care îl frecventam intram în clasă prima sau ultima, când fetele erau deja toate așezate la locurile lor. Mi-era teamă să nu fiu luată în râs. Se știe, fetițele pot fi cu adevărat rele. Eram ordonată și sărguincioasă, îmi făceam datoria ca un soldațel, însă, în mijlocul altora, mă simțeam stingherită. Astă și pentru că eram neagră, neagră și uscată, uscată, și toți îmi ziceau „Scobitoare“.

Totuși, aveam o prietenă, o prietenă adevărată, care a fost totă viața alături de mine. Acum nu mai e: plecând dintre noi a luat cu ea toată copilăria mea și toată savoarea ei, lucrurile frumoase și pe cele urâte. O chema Adele și locuia chiar pe palier cu mine. Immediat ce ne trezeam, ne întâlneam pe scări și stăteam împreună până seara. După clasele elementare avea să ne despartă școala – ea avea să plece la Avviamento, eu la Magistrali –, dar nimic nu ne-a putut despărți cu adevărat.

Familia ei era mai puțin săracă, sau poate doar mai puțin numerosă decât a noastră. Așa că, de ziua ei, prima întotdeauna o păpușă pe care o împărtea cu mine. În schimb, bunica mea îmi aducea de Befana¹ un tăciune, susținând că am fost rea. Dar, în timp ce o spunea, se uita la mine cu drag, făcându-mă să înțeleg că nu era adevărat și că problema, o dată în plus, erau banii.

Pe timpul războiului, foamea s-a înțețit: de multe ori nu rezistam miresmei care venea din bucătăria Adelei și mă apropiam cu speranță. De câteva ori, nu multe, mama ei m-a invitat la masă.

Când m-am întors în Pozzuoli să filmez o „secvență“, după mulți, mulți ani de zile, am invitat-o eu. Din clipa aceea am ținut legătura mereu, până în ziua în care nu mi-a mai răspuns la telefon. Era ziua mea, una dintre cele mai triste pe care mi le amintesc. Adele avusese un accident vascular cerebral și era imobilizată

¹ Sărbătoare religioasă, pe 6 ianuarie, Sosirea Magilor, pe rit catolic. Epifania sau Boboteaza, pe rit ortodox. (n.tr.)

Cu Vittorio, în '64, în timp ce turnam *Căsătorie în stil italian*.

În Anglia, în 1965, o imagine de pe platoul de filmare de la *Arabesque*, cu Gregory Peck și în regia lui Stanley Donen.

Cu Chaplin, înainte să intru în scenă în *Contesa din Hong Kong*. Stăteam complet nemîșcată, ca să nu-mi șifonez rochia.

Un moment din conferința de presă pe tema filmului.

